

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové, soudce Ludvíka Davida a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatelky **Ing. arch. L. K.**, zastoupené JUDr. PhDr. Stanislavem Balíkem, Ph.D., advokátem se sídlem Kolínská 1686/13, Praha 3, proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 8. 6. 2018, č. j. 115 C 231/2017-66, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 4. 12. 2018, č. j. 15 Co 214/2018-97, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2019, č. j. 21 Cdo 1423/2019-109, za účasti **Městského soudu v Brně, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu** jako účastníků řízení a **Ředitelství silnic a dálnic ČR, státní příspěvkové organizace**, se sídlem Na Pankráci 546/56, Praha 4, zastoupené JUDr. Borisem Treglerem, advokátem se sídlem V Celnici 1034/6, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 8. 6. 2018, č. j. 115 C 231/2017-66, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 4. 12. 2018, č. j. 15 Co 214/2018-97, a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2019, č. j. 21 Cdo 1423/2019-109, byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I.
Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 2. 8. 2019, doplněnou podáním ze dne 23. 9. 2020, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), brojí stěžovatelka proti v záhlaví vymezeným rozhodnutím Městského soudu v Brně (dále jen „nalézací soud“), Krajského soudu v Brně (dále jen „odvolací soud“) a Nejvyššího soudu, neboť se jimi tyto obecné soudy podle stěžovatelky dopustily porušení jejich ústavně zaručených základních práv dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 38 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve spojení s čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 4 odst. 4 Listiny. Stěžovatelka z tohoto důvodu navrhla Ústavnímu soudu, aby napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. Napadená rozhodnutí vzešla z občanského soudního řízení sporného vedeného mezi stěžovatelkou v procesním postavení žalobkyně a vedlejší účastnice v procesním postavení žalované. Předmětem tohoto sporu bylo určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru ze dne 9. 8. 2017 (dále jen „předmětná výpověď“), doručené vedlejší účastnicí jakožto zaměstnavatelkou dne 11. 8. 2017 stěžovatelce jakožto zaměstnankyni z důvodu dle § 52 písm. g) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“). Tato výpověď byla vedlejší účastnicí odůvodněna tím, že stěžovatelka se v období 18. 7. 2017 až 31. 7. 2017 bez řádné omluvy, vědomě a zaviněně nedostavovala na své pracoviště a nevykonávala práci. Dle vedlejší účastnice tak pracovní poměr skončil dnem 31. 10. 2017, avšak stěžovatelka s ní nesouhlasila, trvala na dalším zaměstnání ve smyslu § 69 odst. 1, 3 zákoníku práce a ve smyslu § 72 zákoníku práce se domáhala u nalézacího soudu určení, že předmětná výpověď byla neplatná.

3. Relevantní skutkové okolnosti případu lze stručně shrnout následovně: Stěžovatelka na základě pracovní smlouvy ze dne 23. 6. 2009 a dohody o změně pracovní smlouvy ze dne 1. 7. 2009 jako zaměstnankyně pracovala pro vedlejší účastnici jako zaměstnavatelku. Dne 23. 10. 2013 vedlejší účastnice dala stěžovatelce výpověď z tohoto pracovního poměru, avšak stěžovatelka s tím nesouhlasila, trvala na dalším zaměstnávání a rovněž iniciovala řízení o určení neplatnosti této výpovědi z pracovního poměru. Odvolací soud rozsudkem ze dne 20. 12. 2016, č. j. 15 Co 38/2016-125, který nabyl právní moci dne 10. 1. 2017, určil, že tato výpověď byla neplatná. Tento rozsudek předmětem nynějšího řízení o ústavní stížnosti není. V období 23. 10. 2013 až 10. 1. 2017 (dále jen „rozhodné období“) tak stěžovatelce nebyla přidělována žádná práce, avšak pracovní poměr i po uplynutí výpovědní doby mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí trval, ač měla vedlejší účastnice za to, že výpověď byla platná, a tak se stěžovatelkou jakožto se zaměstnankyní fakticky nenakládala. Tato se naopak stále za zaměstnankyni považovala a trvala na dalším zaměstnávání, fakticky však pro vedlejší účastnici práci nevykonávala.

4. Poté, co byl spor o neplatnost první výpovědi vyřešen a vedlejší účastnice začala stěžovatelce opět přidělovat práci, se stěžovatelka v červenci roku 2017 obrátila na vedlejší účastnici s tím, že jí jako zaměstnavatelka neurčila termín čerpání dovolené za uplynulé období, a proto stěžovatelka žádala o schválení termínu čerpání dovolené mimo jiné v období od 18. 7. 2017 do 31. 7. 2017. Vedlejší účastnice jí však tento termín dovolené neschválila, neboť měla za to, že stěžovatelce zbývá dočerpát jen 2,5 dne dovolené. Stěžovatelka naopak trvala na tom, že jí zbývá dočerpát ještě 52,5 dne dovolené, neboť celkově jí za předchozí období vznikl nárok na dovolenou ve výši 77,5 dne. Podstatou tohoto sporu tedy bylo, že zatímco stěžovatelka vycházela z toho, že po celé rozhodné období jí vznikal nárok na dovolenou, vedlejší účastnice se domnívala, že stěžovatelce vznikl nárok na dovolenou po uplynutí výpovědní doby předmětné výpovědi až od faktického návratu stěžovatelky do práce.

5. Mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí probíhala před datem 18. 7. 2017 intenzivní komunikace, v níž ani jedna strana nepřesvědčila tu druhou. Stěžovatelka tak v době 18. 7. 2017 až 31. 7. 2017 pro vedlejší účastnici žádnou práci nevykonala, neboť

měla za to, že v této době dočerpává řádně dovolenou za předchozí období, vedlejší účastnice v tom spatřovala porušení povinností stěžovatelky jakožto zaměstnankyně, neboť tato podle ní nárok na dovolenou, kterou by v tomto období mohla čerpat, neměla, a proto následně přikročila k dání výpovědi stěžovatelce dle § 52 písm. g) zákoníku práce, již napadla stěžovatelka žalobou podanou k nalézacímu soudu. Obě strany přitom byly vzájemně srozuměny se svými postoji a tyto podstatné skutkové okolnosti mezi nimi ani nebyly sporné.

6. Nalézací soud svým v záhlaví specifikovaným rozsudkem žalobu na určení neplatnosti předmětné výpovědi zamítl a uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení ve výši 10 164 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám právního zástupce vedlejší účastnice. Nalézací soud se ztotožnil s argumentací vedlejší účastnice, že stěžovatelce nemohl nárok na dovolenou za rozhodné období vzniknout, neboť stěžovatelce nebyla přidělována v rozhodném období žádná práce, a tedy nebylo nutné žádného odpočinku k regeneraci jejích sil. Nepřidělování práce stěžovatelce v rozhodném období pak dle nalézacího soudu nelze považovat za překážku v práci na straně zaměstnavatele, která by se jinak posuzovala jako výkon práce. Nepřítomnost na pracovišti od 18. 7. 2017 do 31. 7. 2017 pak nalézací soud vyhodnotil jako úmyslné porušení povinností stěžovatelky jakožto zaměstnankyně zvláště hrubým způsobem, které by vedlejší účastnici opravňovalo k okamžitému ukončení pracovního poměru dle § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce, a tedy předmětnou výpověď považoval nalézací soud za danou platně.

7. Proti napadenému rozsudku nalézacího soudu podala stěžovatelka odvolání, na jehož podkladě odvolací soud svým napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek nalézacího soudu a uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 6 776 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám jejího právního zástupce. Odvolací soud se v podstatě ztotožnil s právními závěry nalézacího soudu. Názor stěžovatelky, že jí za rozhodné období vznikal nárok na dovolenou, označil za absurdní a poukázal na závěry rozhodovací praxe i komentářové literatury, které takový názor vylučují. V rozhodném období dle odvolacího soudu nešlo o překážku v práci na straně zaměstnavatele ani zaměstnance, ale o zcela specifickou situaci řešenou § 69 až § 72 zákoníku práce, v níž nemohou vznikat žádné jiné nároky než ty, které jsou v těchto ustanoveních uvedeny. Výslovně odmítl i námitku stěžovatelky, že dřívější judikatura není aktuální vzhledem ke změně zákoníku práce v souvislosti s přibližováním se k právu Evropské unie, neboť dle odvolacího soudu se to nijak nedotklo ustanovení § 69 až § 72 zákoníku práce.

8. Stěžovatelka podala proti napadenému rozsudku odvolacího soudu dovolání, jež Nejvyšší soud svým napadeným usnesením odmítl dle § 243c odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), jako nepřípustné. Dle Nejvyššího soudu stěžovatelka dostatečně nevymezila, se kterou dřívější rozhodovací praxí je v rozporu závěr odvolacího soudu, že jí po rozhodné období nepřislušelo právo na čerpání dovolené, přičemž odkázal i na to, že tento závěr je v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2017, sp. zn. 21 Cdo 5097/2016, a že odkazy žalobkyně na čl. 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/88 ES ze dne 4. 11. 2003 (dále jen „směrnice o pracovní době“) a výklad podaný Soudním dvorem Evropské unie (dále jen „SDEU“) v rozsudku velkého senátu ze dne 24. 1. 2012

ve věci C-282/10 *Maribel Dominguez proti Centre informatique du Centre Ouest Atlantique, Préfet de la région Centre* (dále jen „věc C-282/10“), jsou „zcela mimo dosah“ napadeného rozhodnutí odvolacího soudu. Nejvyšší soud rovněž neshledal přípustnost dovolání ani v právní otázce, zda nevykonávání práce stěžovatelkou v době 18. 7. 2017 až 31. 7. 2017 bylo porušením povinností zaměstnance zvláště hrubým způsobem, neboť i v tomto ohledu shledal závěr odvolacího soudu (i nalézacího soudu) za souladný s předchozí ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu.

III.

Argumentace stěžovatelky a ostatních účastníků řízení

9. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti namítá, že odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího soudu, které má podobu tzv. stručného odůvodnění dle § 243f odst. 3 občanského soudního řádu, je neúplné a nedostatečné, čímž dochází k porušení stěžovatelčinych ústavně zaručených základních práv na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny. Dle stěžovatelky Nejvyšší soud nesprávně a svévolně vyložil čl. 7 směrnice o pracovní době a právní názor SDEU vyjádřený ve věci C-282/10. Výklad, zastávaný Nejvyšším soudem, tedy že stěžovatelce nevznikalo v rozhodném období právo na dovolenou, neboť pro vedlejší účastnici nevykonávala žádnou práci a obecná pravidla vzniku práva na dovolenou se neuplatní na dobu sporu o neplatnosti předmětné výpovědi vůbec, není dle stěžovatelčina názoru eurokonformní a odporuje právnímu názoru SDEU vyjádřenému ve věci C-282/10. Nosné důvody rozsudku v této věci, které jsou dle stěžovatelky plně uplatnitelné i na její případ, mimo jiné zahrnují i tezi, že členský stát Evropské unie nemůže vázat nárok na placenou dovolenou na podmínku skutečného vykonávání práce po určité období.

10. Ačkoliv přímo řešenou otázkou v dané věci nebylo, zda lze právo na dovolenou vázat na takovou podmínku konkrétně v situaci, kdy zaměstnanec nevykonává práci po dobu vedení sporu o neplatnosti výpovědi, která mu byla zaměstnavatelem neoprávněně dána, pak se podle názoru stěžovatelky Nejvyšší soud nevypořádal dostatečně s tím, proč na její případ uvedený právní závěr nedopadal, respektive měl-li za to, že v této situaci bylo na místě uplatnit odlišný výklad čl. 7 směrnice o pracovní době, měl předložit SDEU předběžnou otázku dle kogentního čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie. Stěžovatelka rovněž doplnila, že nepřidělování práce ze strany zaměstnavatele nezavinila, a tedy závěr, že jí dovolená nenáleží, neboť tato slouží k regeneraci pracovních sil, je lidsky neudržitelný a v rozporu s principy „*Corporate social responsibility*“.

11. V doplnění ústavní stížnosti ze dne 23. 9. 2020 pak stěžovatelka upozornila, že v rozsudku ze dne 25. 6. 2020 ve spojených věcech C-762/18 a C-37/19, *QH proti Varchoven kasacionen sad na Republika Bulgaria a CV proti Iccrea Banca SpA* (dále jen „spojené věci C-762/18 a C-37/19“) SDEU jednoznačně vyjádřil právní názor, že zaměstnanci vzniká právo na dovolenou i po dobu vedení sporu o neplatnosti ukončení pracovního poměru, v níž nevykonává pro zaměstnavatele práci poté, co byl ze strany zaměstnavatele nezákonně pracovní poměr ukončen.

12. Ústavní soud si vyžádal vyjádření nalézacího soudu, odvolacího soudu, Nejvyššího soudu a vedlejší účastnice a rovněž spisový materiál, z něž ověřil průběh řízení tak, jak byl zrekapitulován výše.

13. Nalézací soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí.

14. Stejně tak učinil i odvolací soud.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření zopakoval, že dovolání odmítl pro náležité nevymezení přípustnosti dovolání dle § 237 občanského soudního řádu. Napadené rozhodnutí odvolacího soudu pak bylo zcela v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Ta stabilně vychází z toho, že období mezi rozvázáním pracovního poměru výpovědi a dnem právní moci rozsudku, v němž byla vyslovena neplatnost této výpovědi, se neřídí pracovní smlouvou, kolektivní smlouvou, vnitřními předpisy či příslušnými pracovněprávními předpisy ve stejné podobě, jako kdyby pracovní poměr trval, ale uplatní se na ně zvláštní úprava § 69 až § 72 zákoníku práce. Výklad směrnice o pracovní době tak pro posouzení věci nebyl nijak případný a stěžovatelka ani v řízení nenavrhla, že by měla být předložena předběžná otázka. Napadené usnesení Nejvyššího soudu není ani nepřezkoumatelné, neboť i již jen ze samotné ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelka velmi snadno rozpoznala stěžejní důvody, na nichž toto rozhodnutí stálo.

16. Vedlejší účastnice, řádně zastoupená advokátem na základě plné moci pro zastupování v řízení před Ústavním soudem, zaslala Ústavnímu soudu své částečné vyjádření a požádala o prodloužení lhůty k vyjádření do 30. 11. 2020 vzhledem k potřebě seznámit se s rozsudky SDEU uvedenými v ústavní stížnosti a k pozdnímu datu převzetí právního zastoupení vedlejší účastnice jejím nynějším právním zástupcem. Jelikož doplnění vyjádření vedlejší účastnice bylo Ústavnímu soudu doručeno dříve, než o věci rozhodl, přihlédl k němu.

17. Vedlejší účastnice konstatuje, že spor se vedl o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru, nikoliv o nárok na dovolanou. Obecné soudy se přitom přidržely konstantní judikatury Nejvyššího soudu a nevybočily z ní. Vedlejší účastnice připomíná tyto závěry, a to v zásadě shodně tak, jak to učinil Nejvyšší soud ve svém vyjádření. Vedlejší účastnice rovněž připomněla, že povinnost položit předběžnou otázku SDEU v nynější věci Nejvyššímu soudu nevznikla, neboť o výkladu unijního práva neměl rozumných pochyb, a odkázala k tomu na nález sp. zn. II. ÚS 3432/17 ze dne 11. 9. 2018 (N 153/90 SbNU 483) a některá další rozhodnutí Ústavního soudu ve formě usnesení. Vedlejší účastnice rovněž uvedla, že účinky rozsudku SDEU o předběžné otázce zavazují především soud, který ji položil, a žádný český soud předběžnou otázku ohledně výkladu čl. 7 směrnice o pracovní době dosud nepoložil. Toto ustanovení pak není v nynější věci dle vedlejší účastnice ani relevantní a SDEU ve stěžovatelkou odkazovaných věcech řešil skutkově odlišné případy v jiných právních prostředích. Vedlejší účastnice rovněž doplnila, že unijní právo není součástí ústavního pořádku České republiky, a tak Ústavnímu soudu nepřísluší dohled nad jeho dodržováním, ani nad dodržováním unijním právem vymezených podmínek pokládání předběžných otázek, ledaže by takové nepoložení takové otázky bylo porušením ústavně zaručeného základního práva na spravedlivý proces nebo na zákonného soudce. V doplnění svého vyjádření vedlejší účastnice dále podrobněji rozvádí své původní vyjádření a předkládá argumenty, proč se podle jejího názoru na nynější věc směrnice o pracovní době nevztahuje a proč proto nepochybil ani Nejvyšší soud, pokud nepoložil předběžnou otázku.

18. Ústavní soud nepovažoval za nutné stěžovatelce zaslat tato vyjádření ostatních účastníků řízení k replice, neboť ústavní stížnosti vyhověl, a tedy případnou replikou a eventuálně i dalšími na ni navazujícími vyjádřeními ostatních účastníků řízení by toliko docházelo ke zbytečným průtahům.

IV. Posouzení Ústavním soudem

19. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci, jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí, svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, musí ústavní stížnost odmítnout dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

20. Tak ovšem v nynější věci Ústavní soud postupovat nemohl. Stěžovatelka formulovala relevantní námitky nepostrádající ústavněprávní rozměr (námitka nerespektování eurokonformního výkladu a nepředložení předběžné otázky SDEU tam, kde k tomu byl Nejvyšší soud povinen), přičemž po prostudování ústavní stížnosti a jejích příloh nemohl Ústavní soud uzavřít, že by tyto námitky materiálně neodpovídaly průběhu řízení před obecnými soudy. Po detailním posouzení celého případu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Pro tento závěr je rozhodující posouzení, zda Nejvyšší soud, resp. i ostatní obecné soudy řádně zohlednily unijní právo, zda bylo odůvodnění Nejvyššího soudu, jímž se vypořádal se stěžovatelčinou námitkou týkající se unijního práva a judikatury SDEU dostatečné v ústavněprávním měřítku a zda Nejvyšší soud měl povinnost položit předběžnou otázku, jak tvrdí stěžovatelka.

V. Obecná východiska

a) K zohlednění unijního práva obecnými soudy

22. Ústavní soud klade na obecné soudy požadavek jak na aplikaci unijního práva, tak na tzv. eurokonformní výklad vnitrostátního právního řádu, který vychází nejen z textu relevantní unijní právní úpravy, ale i z interpretačních závěrů, které k ní zaujaly k tomu kompetentní unijní instituce, zejména Soudní dvůr, resp. SDEU [srov. např. nález

sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 130/78 SbNU 57); nálezn sp. zn. I. ÚS 387/20 ze dne 26. 5. 2020 aj.], neboť tento požadavek vyplývá z čl. 1 odst. 2 Ústavy i čl. 10 Ústavy. Na požadavku aplikace unijního práva tam, kde je přímo závazné, a interpretace vnitrostátního práva tam, kde unijní právo přímo závazné není (typicky z důvodu neuplynutí lhůty pro implementaci směrnice), je přímo postaven i unijní právní řád (srov. např. rozsudek velkého senátu Evropského soudního dvora ze dne 22. 11. 2005 ve věci C-144/04 *Werner Mangold proti Rüdigeru Helmovi*, rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 23. 4. 2009 ve spojených věcech C-378/07 až C-380/07 *Kiriaki Angelidaki a další proti Organismos Nomarchiakís Autodioikísís Rethymnis; Charikleia Giannoudí proti Dimos Geropotamou; a Georgios Karabousanos a Sofoklis Michopoulos proti Dimos Geropotamou*, rozsudek velkého senátu Evropského soudního dvora ze dne 4. 7. 2006 ve věci C-212/04 *Konstantinos Adeneler a další proti Ellinikos Organismos Galaktos*, rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 13. 11. 1990 ve věci C-106/89 *Marleasing SA proti La Comercial Internacional de Alimentacion SA*).

23. Požadavky unijního práva lze s notnou mírou zjednodušení formulovat tak, že primární je povinnost použít přímo aplikovatelné unijní právo, následuje přiznání tzv. přímého účinku řádně a včas neimplementovaným aktům sekundárního práva tam, kde jsou pro to splněny všechny podmínky (zejména podléhá-li takový akt implementaci a dovolává-li se jej, jednotlivec ve sporu s orgánem veřejné moci – srov. z poslední doby např. rozsudek SDEU ze dne 25. 6. 2015 ve věci C-671/13 VĚ „*Indėlių ir investicijų draudimas*“ a *Virgilijus Vidutis Nemaniūnas*), nepřímý účinek aktů sekundárního práva (tzv. eurokonformní výklad vnitrostátního právního řádu v souladu se směrnicí, která z nějakého důvodu není vymahatelná tak, jak by odpovídalo jejímu účelu – srov. např. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 4. 1984 ve věci 14/83 *Sabine von Colson a Elisabeth Kamann proti Land Nordrhein-Westfalen*, (srov. např. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 10. 2004 ve spojených věcech C-397/01 až C-403/01 *Bernhard Pfeiffer, Wilhelm Roith, Albert Süß, Michael Winter, Klaus Nestvogel, Roswitha Zeller a Matthias Döbele proti Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV*. rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 19. 1. 2010 ve věci C-555/07 *Seda Küçükdeveci proti Swedex GmbH & Co. KG*, aj.) a odpovědnost státu za újmu tam, kde nelze aplikovat unijní právo přímo, ani využít přímého či nepřímého účinku (srov. např. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 19. 11. 1991 ve spojených věcech C-6/90 a C-9/90, *Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice* rozsudek SDEU ze dne 7. 8. 2018 ve věci C-122/17 *David Smith v. Patrick Meade a další*).

24. Povinnost eurokonformního výkladu, která je v nynější věci relevantní, neboť stěžovatelka se dovolává ve svůj prospěch směrnice o pracovní době, se však nevyčerpává tzv. nepřímým účinkem směrnic. Jde o zcela obecnou povinnost respektovat při výkladu vnitrostátního práva právo unijní, a to včetně jeho interpretace provedené k tomu kompetentními orgány, zejména SDEU. To ostatně vyplývá již z čl. 19 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii, podle něž SDEU zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění smluv.

25. Doplnit ještě lze, že jakkoliv si v zásadě Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) neosobuje pravomoc vykládat unijní právo, i on připouští, že je povinností členských států Evropské unie při interpretaci vnitrostátního postupovat v souladu s příslušným unijním právem (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 11. 4. 2019 ve věci

Harisch proti Německu, stížnost č. 50053/16, bod 33.; rozsudek ESLP ze dne 24. 4. 2018 ve věci *Baydar proti Nizozemí*, stížnost č. 55385/14, bod 39; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 3. 10. 2014 ve věci *Jeunesse proti Nizozemí*, stížnost č. 12738/10, bod 110.; či rozsudek ESLP ze dne 20. 9. 2011 ve věci *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, stížnosti č. 3989/07 a 38353/07, bod 54.).

26. Ačkoliv se tak lze ztotožnit s výhradou vedlejší účastnice, že Ústavní soud není oprávněn autoritativně vykládat unijní právo ani bezprostředně kontrolovat jeho dodržování, neznamená to, že by z ochrany, kterou Ústavní soud poskytuje ústavně zaručeným základním právům a svobodám, byly vyloučeny všechny případy, v nichž vnitrostátní soudy nesprávně aplikují unijní právo, naopak porušení ústavně zaručených základních práv či svobod může spočívat právě v takové nesprávné aplikaci.

b) K odůvodnění soudního rozhodnutí a k tzv. stručnému odůvodnění dle § 243f odst. 3 občanského soudního řádu

27. Odůvodnění rozhodnutí je dlouhodobě v judikatuře ESLP i Ústavního soudu považováno za jeden z pilířů práva na soudní ochranu, resp. na spravedlivý proces.

28. Zásadně každá námitka, kterou účastník řízení vznese, musí být v odůvodnění soudních rozhodnutí vypořádána, a to úměrně k její relevanci [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1895/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 52/76 SbNU 717), nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. 4. 2008 (N 69/49 SbNU 45), nález sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431) či nález sp. zn. II. ÚS 3624/13 ze dne 19. 11. 2014 (N 212/75 SbNU 379)]. Přitom je třeba přihlídnout i k celkovému kontextu řízení před obecnými soudy, který za určitých okolností může připouštět i implicitní vypořádání se s námitkou [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723)], a tedy účastník řízení, který určitou námitku vznáší v souvislosti s jedním řízením opakovaně v různých svých procesních úkonech, nemůže důvodně očekávat, že bude pokaždé vypořádána se stejnou pečlivostí a ve stejném rozsahu, nedošlo-li v mezidobí ke změně relevantních okolností tak, že již jednou podrobně vypořádaná námitka tím nabyla konotací, pro něž si vyžaduje zcela novou reakci ze strany obecných soudů vyplývající z této změny okolností.

29. Povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí ani podle ustálené judikatury Evropského soudu pro obecné soudy neznamená nutnost detailně odpovědět na každý argument stěžovatele, navíc se její rozsah liší podle druhu rozhodnutí a konkrétních okolností případu (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 21. 1. 1999 ve věci *García Ruiz proti Španělsku*, stížnost č. 30544/96, bod 26.; rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2007 ve věci *Sanchez Cardenas proti Norsku*, stížnost č. 12148/03, bod 49.; rozsudek ESLP ze dne 18. 12. 2007 ve věci *Marini proti Albánii*, stížnost č. 3738/02, bod 105.; rozsudek ESLP ze dne 8. 4. 2008 ve věci *Grădinar proti Moldávii*, stížnost č. 7170/02, bod 107.; rozsudek ESLP ze dne 27. 9. 2001 ve věci *Hirvisaari proti Finsku*, stížnost č. 49684/99, bod 30.; a mnohá další).

30. Porušením práva na spravedlivý proces tak může být zejména stereotypní či automatizované odůvodnění určitých typů rozhodnutí (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 1. 2017 ve věci *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12, bod 210.) či

nereagování soudu na tvrzení, které si vyžaduje specifickou odpověď, neboť je pro výsledek řízení rozhodující (srov. rozsudek ESLP ze dne 3. 5. 2007 ve věci *Bochan proti Ukrajině*, č. stížnosti 7577/02, bod 84.; či rozsudek ESLP ze dne 15. 2. 2007 ve věci *Boldea proti Rumunsku*, stížnost č. 19997/02, bod 30.). Taková tvrzení však vyžadují explicitní a jasnou odpověď soudu vždy (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 11. 7. 2017 ve věci *Moreira Ferreira proti Portugalsku č. 2*, stížnost č. 19867/12, bod 84.).

31. Úplné nereagování na námitky není dle ESLP porušením práva na spravedlivý proces v zásadě jen tehdy, jde-li o takové námitky, které by ve světle soudem učiněných skutkových zjištění zjevně nemohly obstát či výsledek řízení změnit (srov. k tomu rozsudek ESLP ze dne 17. 6. 2008 ve věci *Victor Savitchi proti Moldávii*, stížnost č. 81/04, bod 48.; či usnesení ESLP ze dne 29. 8. 2000 ve věci *Jahnke a Lenoble proti Francii*, stížnost č. 40490/98), jakož i o námitky zjevně irelevantní, zjevně neopodstatněné, mající zneužívající povahu či jinak nepřípustné vzhledem k jednoznačné právní úpravě či praxi (srov. rozsudek ESLP ze dne 11. 10. 2011 ve věci *Fomin proti Moldávii*, stížnost č. 36755/06, bod 31.).

32. Stručnější odůvodnění rozhodnutí nadřízeného soudu tam, kde se ztotožnil s rozhodnutím soudu nižšího stupně, zásadně není právu na spravedlivý proces na překážku, pokud se nadřízený soud zabýval podstatnými problémy, kterému mu byly v opravném prostředku předloženy (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 21. 5. 2002 ve věci *Jokela proti Finsku*, stížnost č. 28856/95, bod 73.; rozsudek ESLP ze dne 2. 10. 2014 ve věci *Hansen proti Norsku*, stížnost č. 15319/09, bod 60.; rozsudek ESLP ze dne 27. 9. 2007 ve věci *Nitschkeho pozůstalost proti Švédsku*, stížnost č. 6301/05, bod 42.; či rozsudek ESLP ze dne 13. 1. 2009 ve věci *Taxquet proti Belgii*, stížnost č. 926/05, bod 40.). Naopak je-li odůvodnění soudu nižšího stupně odůvodněno nedostatečně, je na nadřízeném soudu, aby své rozhodnutí o opravném prostředku odůvodnil detailněji (rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2015 ve věci *Deryan proti Turecku*, stížnost č. 41721/04, bod 37.).

33. Stejně tak je z hlediska požadavků judikatury ESLP principiálně přípustné i implicitní vypořádání námítky z kontextu relevantních skutečností (srov. např. usnesení ESLP ze dne 29. 5. 2001 ve věci *Sawoniuk proti Spojenému království*, stížnost č. 63716/00) či odůvodnění odkazem na pouhou zákonnou úpravu, jestliže to zákon připouští, jde o rozhodnutí vyššího soudu a opravný prostředek se odmítá pro nepřípustnost (srov. např. usnesení ESLP ze dne 28. 8. 2001 ve věci *H. E. proti Rakousku*, stížnost č. 33505/96, bod 3.), není v něm vznesena dostatečně závazná právní otázka (srov. např. usnesení ESLP ze dne 5. 12. 2002 ve věci *Vogl proti Německu*, stížnost č. 65863/01), je zjevně bez naděje na úspěch (srov. např. usnesení ESLP ze dne 9. 3. 1999 ve věci *société anonyme IMMEUBLE GROUPE KOSSER proti Francii*, stížnost č. 38748/97) či pro nedostatečné vymezení právní otázky, která by se v něm měla řešit (srov. např. usnesení ESLP ze dne 13. 1. 2009 ve věci *Kukkonen proti Finsku*, stížnost č. 47628/06, bod 24.).

34. Dle § 237 občanského soudního řádu: „Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva,

při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.“

35. Dle § 243f občanského soudního řádu: *„V odůvodnění usnesení, jímž bylo dovolání odmítnuto nebo jímž bylo zastaveno dovolací řízení, dovolací soud pouze stručně uvede, proč je dovolání opožděné, nepřípustné nebo trpí vadami, jež brání pokračování v dovolacím řízení, nebo proč muselo být dovolací řízení zastaveno. Bylo-li dovolání odmítnuto nebo bylo-li dovolací řízení zastaveno, nemusí být rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení odůvodněno.“*

c) K povinnosti položit předběžnou otázku a k výkladu unijního práva

36. Čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví: *„Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se:*

a) výkladu Smluv,

b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie. Vystane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce.

Vystane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.

Vystane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, které se týká osoby ve vazbě, rozhodne Soudní dvůr Evropské unie v co nejkratší lhůtě.“

37. Porušení povinnosti položit předběžnou otázku SDEU, která je obecnému soudu uložena unijním právem, má dopady i do oblasti ochrany ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2504/10 ze dne 11. 9. 2012 (N 154/66 SbNU 311)] a na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1658/11 ze dne 29. 11. 2011 (N 202/63 SbNU 357)] a může založit jejich porušení [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 2857/15 ze dne 24. 5. 2017 (N 88/85 SbNU 495), nález sp. zn. III. ÚS 2782/14 ze dne 20. 11. 2014 (N 213/75 SbNU 385) či nález sp. zn. II. ÚS 2390/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 209/79 SbNU 389)]. Ústavní soud v této souvislosti již mnohokrát ve své rozhodovací činnosti formuloval závěr, že obecný soud, proti jehož rozhodnutí není opravný prostředek v zásadě přípustný (v podmínkách České republiky především Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud), je v případě pochybnosti o výkladu autonomního pojmu unijního práva povinen předložit k rozptýlení této pochybnosti předběžnou otázku SDEU [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4255/16 ze dne 26. 9. 2017 (N 181/86 SbNU 869)]. Povinnost předložit předběžnou otázku SDEU je však výrazně oslabena tam, kde jde o zcela jedinečný spor, jehož právní řešení je v zásadě nezobecnitelné [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 3432/17 ze dne 11. 9. 2018 (N 153/90 SbNU 483)].

38. Výklad unijního práva obecnými soudy však nikdy nesmí být ani tam, kde povinnost položit předběžnou otázku nevzniká, svévolný či neudržitelný (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2224/19 ze dne 19. 11. 2019). V případě pochybností o výkladu

právního předpisu je pak třeba postupovat *in favorem conventionis*, tedy vycházet z interpretačního předpokladu, že zákonodárce se nechtěl odchýlit od účelu sledovaného unijním právem, proto musí následovat výklad podaný k tomu oprávněnými unijními orgány [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 130/78 SbNU 57)].

39. Ústavní soud rovněž ve své judikatuře v zásadě přebírá výjimky z povinnosti položit předběžnou otázku tak, jak je formuluje judikatura SDEU [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1009/08 ze dne 8. 1. 2009 (N 6/52 SbNU 57) či nález sp. zn. III. ÚS 3808/14 ze dne 26. 2. 2015 (N 46/76 SbNU 637)]. Navrhne-li však účastník řízení předložení předběžné otázky a obecný soud tomuto návrhu nevyhoví, musí tuto skutečnost řádně vysvětlit v odůvodnění svého rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2607/17 ze dne 4. 9. 2018 (N 149/90 SbNU 433)]. Taková povinnost vzniká i tehdy, je-li potřeba předložení předběžné otázky zjevná *prima facie* [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1434/17 ze dne 11. 6. 2018 (N 108/89 SbNU 593)].

40. Povinnost soudu, jehož rozhodnutí nelze napadnout oprávněnými prostředky dle vnitrostátního řádu, předložit předběžnou otázku, vzniká automaticky v zásadě s výjimkami případů, kdy v daném řízení taková otázka vůbec není relevantní, již byla Soudním dvorem vyřešena (*acte éclair*) či je předmětné ustanovení unijního práva zcela jasné (*acte clair*), takže výkladu není třeba (srov. přiměřeně již rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 6. 10. 1982 ve věci 283/81 *Srl CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità*). Taková situace je dána jen tehdy, není-li při zohlednění všech specifík unijního práva i rizika rozdílného výkladu členskými státy, o správnosti výkladu žádná rozumná pochybnost (srov. např. rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 15. 9. 2005 ve věci C-495/03 *Intermodal Transports BV proti Staatssecretaris van Financiën*). Indikace nejasnosti je dána naopak např. tam, kde je výklad určitého ustanovení unijního práva ve vnitrostátní rozhodovací praxi sporný či je-li rozdílný v různých členských státech (srov. např. rozsudek SDEU ze dne 9. 9. 2015 ve věci C-160/14 *João Filipe Ferreira da Silva e Brito a další v. Estado português*).

41. Vymezení předběžné otázky je pouze na vnitrostátním soudu, a tento nemůže ve svých právech a povinnostech plynoucích z čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie být omezen vnitrostátní právní úpravou (srov. např. rozsudek SDEU ze dne 18. 7. 2013 ve věci C-136/12 *Consiglio nazionale dei geologi v. Autorità garante della concorrenza e del mercato a Autorità garante della concorrenza e del mercato v. Consiglio nazionale dei geologi*) ani nemůže být povinnost předložit předběžnou otázku vázána na to, že takový postup navrhnou účastníci řízení (srov. např. rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 15. 1. 2013 ve věci C-416/10 *Jozef Križan a další v. Slovenská inšpekcia životného prostredia*). Bez významu je přitom skutečnost, zda je řízení před soudem, který je povinen předběžnou otázku položit, ovládáno zásadou vyhledávací či projednací [srov. např. rozsudek SDEU ze dne 21. 7. 2011 ve věci C-104/10 *Patrick Kelly proti National University of Ireland (University College, Dublin)*].

42. Na druhé straně povinnost předložit předběžnou otázku nemá soud rozhodující v posledním stupni, jestliže obdobnou předběžnou otázku již položil soud nižšího stupně (srov. např. rozsudek SDEU ze dne 9. 9. 2015 ve spojených věcech C-72/14 a C-197/14, *X a T. A. van Dijk v. Directeur van het onderdeel Belastingregio Belastingdienst/X van*

de rijksbelastingdienst a Staatssecretaris van Financiën, a zásadně ani (s výhradou efektivitu a rovnocennosti), jestliže odmítá opravný prostředek v souladu s vnitrostátními pravidly pro nepřipustnost (srov. např. rozsudek SDEU ze dne 15. 3. 2017 ve věci C-3/16 *Lucio Cesare Aquino v. Belgische Staat*).

43. Pokud judikatura SDEU již přináší na určitou otázku jasnou odpověď, je soud rozhodující v posledním stupni povinen učinit vše proto, aby se tento výklad unijního práva prosadil [srov. např. rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 5. 4. 2016 ve věci C-689/13 *Puligienica Facility Esco SpA (PFE) v. Airgest SpA*.]

44. Svévolným odmítnutím položit předběžnou otázku v rozporu s výjimkami zformulovanými judikaturou SDEU může dojít rovněž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 20. 9. 2011 ve věci *Ullens de Schooten a Rezapak proti Belgii*, stížnosti č. 3989/07 a 38353/07, bod 59.). ESLP zejména akcentuje povinnost odůvodnit nepoložení předběžné otázky SDEU v případech, v nichž je položení předběžné otázky potřeba zvažovat. ESLP zde požaduje, aby soud, který by jinak měl povinnost předběžnou otázku položit, ale neučinil tak, dobře zdůvodnil, v souladu s kterou výjimkou formulovanou v judikatuře SDEU tak učinil (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 28. 8. 2018 ve věci *Somorjai proti Maďarsku*, stížnost č. 60934/13, bod 57.; rozsudek ESLP ze dne 8. 4. 2014 ve věci *Dhabi proti Itálii*, stížnost č. 17120/09, bod 31.; usnesení ESLP ze dne 8. 9. 2015 ve věci *Wind Telecomunicazioni S.P.A. proti Itálii*, stížnost č. 5159/14, bod 34.; či rozsudek ESLP ze dne 21. 7. 2015 ve věci *Schipani a další proti Itálii*, stížnost č. 38369/09, bod 69.).

45. Rozsah a kvalita odůvodnění dle ESLP mají odrážet relevanci předběžné otázky pro správné rozhodnutí ve věci, jakož kvalitu a konkrétnost návrhu na její položení v případech, v němž položení předběžné otázky navrhuje účastník řízení, přičemž vyloučeno není ani stručné odůvodnění odkazem na právní úpravu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 4. 2018 ve věci *Baydar proti Nizozemí*, stížnost č. 55385/14, bod 42.), např. je-li řešení předběžné otázky v dané věci nadbytečné a nemůže na výsledku řízení ničeho změnit (srov. např. usnesení ESLP ze dne 11. 6. 2013 ve věci *Stichting Mothers of Srebrenica a další proti Nizozemí*, stížnost č. 65542/12, bod 172.) či je-li návrh na položení předběžné otázky formulován zcela nedostatečně (srov. např. usnesení ESLP ze dne 13. 2. 2007 ve věci *John proti Německu*, stížnost č. 15073/03; či rozsudek ESLP ze dne 20. 6. 2013 ve věci *Wallishauser proti Rakousku*, stížnost č. 14497/06, bod 85.).

VI.

Aplikace obecných východisek na případ stěžovatelky

46. Vztažením obecných východisek ke všem třem zájmovým otázkám dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy, zejména Nejvyšší soud, na argument stěžovatelky ohledně výkladu čl. 7 směrnice o pracovní době dostatečně nereflektovaly, unijním rozměrem se blíže nezabývaly a nezvažovaly, jaké povinnosti jim z něj mohou v této souvislosti vzniknout. Tento argument přitom nelze považovat za *prima vista* nelogický, zavádějící či irelevantní, neboť otázka, zda stěžovatelce vzniklo právo na dovolenou v rozhodném období, byla pro rozhodnutí obecných soudů zcela klíčová, a podstata tohoto argumentu spočívala v tom, že při vztažení právních názorů SDEU ve věci C-282/10 na stěžovatelčin případ by odpověď musela být kladná. Tyto právní závěry

se pak týkaly nepodmíněnosti vzniku práva na dovolenou reálným odvedením určitého penza práce.

47. Ústavní soud proto nemůže přisvědčit závěru Nejvyššího soudu, že by se stěžovatelčin odkaz na závěry SDEU ve věci C-282/10 mýjel s napadeným rozhodnutím odvolacího soudu. Tím Ústavní soud neupírá platnost argumentu Nejvyššího soudu, že režim hmotněprávního vztahu mezi žalobcem a žalovaným v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru byl dosud v judikatuře obecných soudů řešen ustáleně ve prospěch závěru, že se neřídí pracovní smlouvou, kolektivní smlouvou, vnitřním předpisem zaměstnavatele ani obecnými pracovněprávními předpisy ve stejném rozsahu, jako když pracovní poměr nepochybně trval, ale že podléhá zvláštní právní úpravě dle § 69 až § 72 zákoníku práce. Stěžovatelka však ve svém dovolání ani netvrdila opak, usilovala dokonce o překonání tohoto závěru, a to s poukazem na vývoj komunitárního (následně unijního) práva v pracovněprávní oblasti, zejména zpochybnila, zda tento závěr může obstát v konfrontaci s právním názorem SDEU vysloveným ve věci C-282/10.

48. SDEU v tomto rozsudku odpovídal mimo jiné na předběžnou otázku: *„Je třeba čl. 7 odst. 1 (směrnice o pracovní době) vykládat tak, že brání vnitrostátním předpisům nebo zvyklostem, podle nichž je nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok podmíněn skutečně odpracovanou dobou v trvání nejméně deseti dnů (nebo jednoho měsíce) během referenčního období?“* Jeho odpověď zněla: *„Článek 7 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátním předpisům nebo zvyklostem, podle nichž je nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok podmíněn skutečně odpracovanou dobou v trvání nejméně deseti dnů nebo jednoho měsíce během referenčního období.“* Čl. 7 odst. 1 směrnice o pracovní době, stanoví: *„Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby měl každý pracovník nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok v trvání nejméně čtyř týdnů v souladu s podmínkami pro získání a přiznávání této dovolené stanovenými vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi.“*

49. Ústavnímu soudu tedy není zřejmé, o co opřel Nejvyšší soud své přesvědčení, že odkaz na čl. 7 směrnice o pracovní době a na právní názor SDEU ve věci C-282/10 jsou *„zcela mimo dosah“* napadeného rozsudku odvolacího soudu. Jestliže judikatura SDEU vede k závěru, že právo na dovolenou nesmí být podmíněno, zatímco vnitrostátní judikatura tenduje k názoru, že právo na dovolenou je podmíněno reálným výkonem práce po určitou minimální dobu, je zde přinejmenším důvod k úvaze, zda vedle sebe tyto dva závěry obstojí. Jelikož pak účelem směrnice o pracovní době je harmonizace právních řádů členských států Evropské unie, je zřejmé, že tento důvod nemůže být vyvrácen ani podobou vnitrostátního řešení zvláštního režimu vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem v období mezi dáním výpovědi a soudním rozhodnutím o její neplatnosti, neboť ze samotné podstaty metody harmonizace v unijním právu plyne, že výsledek, jehož má být dosaženo podle sekundárního práva EU, nemůže být vyloučen způsobem, jakým byl příslušný akt sekundárního práva implementován do vnitrostátního právního řádu.

50. Zvláštní režim dle § 69 až § 72 zákoníku práce tak nemohl opravňovat Nejvyšší soud k rezignaci na vypořádání se s námitkou, že podle směrnice o pracovní době

stěžovatelce v rozhodném období právo na dovolenou vznikalo, neboť pokud by tato námitka byla důvodná, musel by se Nejvyšší soud v souladu se shora nastíněnými způsoby aplikace unijního práva zabývat tím, zda a jak obstojí zvláštní režim dle § 69 až § 72 zákoníku práce v konfrontaci s čl. 7 směrnice o pracovní době tak, jak je vykládán judikaturou SDEU.

51. Pokud Nejvyšší soud tyto úvahy do odůvodnění svého napadeného rozhodnutí nevtělil, zatížil tím své rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti, neboť z něj není zřejmé, jakým způsobem na projednávanou věc vztáhl závěry relevantní judikatury SDEU ke směrnici o pracovní době, resp. zda tak vůbec učinil a proč, ačkoliv stěžovatelka se těchto závěrů výslovně ve svůj prospěch dovolávala a v dovolání odůvodnila, proč jsou dle jejího názoru uplatnitelné i v její věci a jak ji mají ovlivnit. Neumožnil tak ani Ústavnímu soudu přezkoumat, zda a případně do jaké míry zohlednil unijní právo [viz výše část V. a) tohoto nálezu]. Jelikož řešení otázky, na něž se právní názor vyjádřený v judikatuře SDEU vztahuje, přitom bylo způsobilé alespoň potenciálně ovlivnit výrok ve věci samé (stěžejním předpokladem rozhodnutí obecných soudů je, že stěžovatelce v rozhodném období právo na dovolenou nevznikalo, právní názor ve věc C-282/10, nasvědčuje opačnému závěru), nabývá tato vada intenzity porušení stěžovatelčina ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

52. Na tomto závěru nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl pro nepřipustnost, proto v souladu s § 243f odst. 3 občanského soudního řádu odůvodnil své napadené rozhodnutí jen stručně. Jakkoliv obecně takový postup rozpor s ústavním pořádkem nezakládá [srov. výše část V. b) tohoto nálezu], stěžovatelka vymezila právní otázku, která si zjevně vzhledem ke svému přinejmenším potenciálně kardinálnímu významu pro právní posouzení věci vyžadovala hlubší a detailnější reakci.

53. Dovodit absenci povinnosti adekvátně reagovat na kardinální stěžovatelčinu námitku ze skutečnosti, že Nejvyšší soud odmítl stěžovatelčino dovolání pro nepřipustnost, tedy postup dle § 243f odst. 3 občanského soudního řádu byl na místě, by znamenalo poskytnout ochranu nepřipustně přepjatému formalismu. Povinnost vypořádat se s námitkou způsobem odpovídajícím její relevanci nemůže ustupovat pouhému formálnímu způsobu vyřízení věci. Neobstál by ani závěr, že Nejvyšší soud ani nemohl postupovat jinak, neboť stěžovatelka poukázala na relevantní rozpor mezi právním názorem odvolacího soudu a judikaturou SDEU, nikoliv dovolacího soudu, jak vyžaduje § 237 občanského soudního řádu. Ten výslovně jako důvod přípustnosti v této souvislosti uvádí toliko odchýlení se odvolacího soudu od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu ohledně otázky hmotného či procesního práva, na níž spočívalo jeho rozhodnutí.

54. Ústavní soud však již v minulosti v zájmu účinné ochrany ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny vyložil ústavně konformně ustanovení § 237 občanského soudního řádu tak, že tato varianta přípustnosti dovolání je založena i tehdy, jde-li o rozpor s judikaturou Ústavního soudu [srov. např. stanovisko pléna sp. zn. Pl.ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.), náleží sp. zn. I. ÚS 980/17 ze dne 6. 6. 2017 (N 97/85 SbNU 619), náleží sp. zn. II. ÚS 2622/16 ze dne 16. 5. 2017 (N 79/85 SbNU 353), náleží sp. zn. I. ÚS 2135/16 ze dne 3. 5. 2017 (N 70/85 SbNU 247) či náleží sp. zn. II. ÚS 2000/16 ze dne 6. 12. 2016

(N 235/83 SbNU 657)]. Není přitom důvodu, aby tento ústavně konformní výklad nezahrnoval i rozpor s judikaturou SDEU. I kdyby zde nebylo možno uvažovat o analogickém výkladu § 237 občanského soudního řádu, musela by situace, v níž je judikatura Nejvyššího soudu v rozporu s judikaturou SDEU, být podřaditelná pod variantu přípustnosti spočívající v tom, že předmětná právní otázka má být vyřešena jinak. Je přitom v kompetenci obecných soudů určit, která z těchto dvou právních konstrukcí dosahujících z ústavněprávního pohledu stejného výsledku se prosadí oproti té druhé.

55. Ústavní soud tedy na tomto místě dílčím způsobem shrnuje, že jestliže rozhodnutí odvolacího soudu spočívá v otázce hmotného či procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe SDEU, je tím založena přípustnost dovolání dle § 237 občanského soudního řádu, a odmítne-li přesto Nejvyšší soud takové dovolání jako nepřijatelné, dopouští se tím porušení ústavně zaručeného základního práva dovolatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

56. Bez významu není ani skutečnost, jak stěžovatelka uvedla v doplnění své ústavní stížnosti, že po skončení řízení před obecnými soudy se SDEU výslovně vyjádřil i k otázce, zda se jeho předchozí závěry učiněné ve věci C-282/10 vztahují i na bezpodmínečnost vzniku nároku na dovolenou za období, v němž probíhal spor o (ne)platnost ukončení pracovního poměru, který skončil závěrem, že zaměstnavatel ukončil pracovní poměr se zaměstnancem nezákonně. Ve spojených věcech C-762/18 a C-37/19 dospěl SDEU k závěru, že: „Článek 7 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle níž pracovník, který byl protiprávně propuštěn ze zaměstnání a poté do něj znovu přijat v souladu s vnitrostátním právem v návaznosti na soudní rozhodnutí o zrušení jeho propuštění, nemá nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok za období od data propuštění ze zaměstnání do dne, kdy do něj byl znovu přijat, z důvodu, že tento pracovník během této doby pro zaměstnavatele skutečně nepracoval.“ Tento závěr přinejmenším *prima vista* zavdává dobrý důvod se domnívat, že se může vztahovat i na stěžovatelčin případ.

57. Ústavní soud podotýká, že pochopitelně nelze klást obecným soudům za vinu, že při rozhodování o stěžovatelčině věci nevycházely z právních závěrů spojených věcí C-762/18 a C-37/19, neboť ty v době rozhodování ještě nebyly známy. Vzhledem k tzv. incidentní retrospektivitě judikatury [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1955/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 208/79 SbNU 373)], tedy principiálnímu východisku, že i nové závěry judikatury dopadají na řízení teprve probíhající, ačkoliv rozhodné skutkové okolnosti nastaly v době, kdy ještě tyto nové závěry známy nebyly, však Ústavní soud nemohl názor SDEU vyjádřený ve spojených věcech C-762/18 a C-37/19 opomenout, a budou se jím muset zabývat nyní i obecné soudy. Tato povinnost ostatně obecným soudům plyne i z judikatury SDEU, která požaduje obsahové přizpůsobení rozhodnutí novému výkladu podanému SDEU až po vydání rozhodnutí, které následně bylo zrušeno (srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 1. 2004 ve věci C-453/00 *Kühne & Heitz NV proti Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 12. 2. 2008 ve věci C-2/06 *Willy Kemper KG v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas* či rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 19. 9. 2006 ve spojených věcech

C-392/04 i-21 *Germany GmbH* a C-422/04 *Arcor AG & Co. KG proti Spolkové republice Německo*; viz blíže také TICHÝ, L.; ARNOLD, R.; ZEMÁNEK, J. a kol. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 255).

58. Ostatně k této situaci došlo právě proto, že Nejvyšší soud nepředložil SDEU jako předběžnou otázku, zda se výklad čl. 7 směrnice o pracovní době provedený ve věci C-282/10 o nepodmíněnosti práva na dovolenou reálným výkonem práce po určitou dobu vztahuje i na situace, v nichž jde o právo na dovolenou za dobu, po níž probíhal soudní spor o nezákonnosti ukončení pracovního poměru, která byla nakonec obecnými soudy konstatována. Tato povinnost Nejvyššímu soudu ve světle judikatury Ústavního soudu připomenuté výše v části V. c) tohoto nálezu přitom vznikla. Ačkoliv stěžovatelka ani netvrdí, že by v dovolání Nejvyššímu soudu položení předběžné otázky SDEU navrhla, jedná se o situaci, v níž porušení ústavně zaručených základních lidských práv spočívá v nepředložení předběžné otázky *sua sponte*, neboť je zřejmé, že řešená právní otázka si toho zjevně žádala (viz výše bod 39.). Nelze se tedy ztotožnit s námitkou explicitně formulovanou vedlejší účastnicí, že povinnost předložit předběžnou otázku Nejvyššímu soudu nevznikla.

59. Byť by totiž sice bylo možno polemizovat o tom, že právní názor ve věci C-282/10 byl zformován v řízení, v němž šlo skutkově o situaci, v níž zaměstnankyně nevykonala pro zaměstnavatele penzum práce potřebné pro vznik práva na dovolenou dle francouzského zákoníku práce, neboť byla v pracovní neschopnosti ze zdravotních důvodů, tedy že šlo skutkově o odlišnou situaci, než jaká leží v jádru nyní posuzované věci, nebylo v pravomoci obecných soudů tuto případnou odlišnost samostatně posoudit. Právní názor SDEU představený výše sub 47. byl totiž formulován jako kategorický, a tedy obecné soudy nebyly oprávněny vyložit čl. 7 odst. 1 směrnice o pracovní době samostatně v rozporu s touto kategorickou formulací tak, že se nevztahuje na situace, v nichž probíhá mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem spor o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru. SDEU v samotné odpovědi na předběžnou otázku, ale ani v odůvodnění rozsudku ve věci C-282/10 totiž nikde neuvádí nic, z čeho by bylo možno dovodit, že jeho předmětný právní názor by byl omezen toliko na situace pracovní neschopnosti ze zdravotních důvodů či že obecně že by byl podmíněn důvodem, proč reálně zaměstnanec pro zaměstnavatele minimální penzum práce potřebné pro vznik práva na dovolenou neodvedl.

60. Na tomto místě je třeba odmítnout i námitku vedlejší účastnice, že rozhodnutí o předběžné otázce primárně zavazuje soud, který tuto otázku položil. Rozsudky o předběžných otázkách SDEU jsou totiž zcela obecným nástrojem výkladu unijního práva, který jsou povinny respektovat všechny soudy členských států tam, kde dopadá na otázky před nimi řešené. Ústavní soud v odpovědi na námitku vedlejší účastnice uvádí, že přinejmenším *a priori* nemohly obecné soudy zcela vyloučit dopady právního názoru vyjádřeného ve věci C-282/10 na stěžovatelčinu věc. Je jistě pravdou, že byly formulovány v řízení o předběžné otázce vztahující se k jiné právní úpravě i jiné otázce, kategorická formulace znění odpovědi na předběžnou otázku však přinejmenším na první pohled nasvědčuje závěru, že má mít obecnou platnost bez ohledu na konkrétní provedení právní úpravy každého členského státu.

61. Nejvyšší soud se tak měl zabývat tím, zda musí výkladový problém (jestli se právní názor vyjádřený ve věci C-282/10 uplatní i na nyní projednávanou věc) odstranit položením předběžné otázky SDEU nebo zda je zde důvod, pro nějž jej může vyřešit sám, a pokud by jej našel, přesvědčivě jej vtělit do odůvodnění svého napadeného rozhodnutí.

62. Jestliže za těchto okolností Nejvyšší soud předběžnou otázku SDEU nepředložil, ale fakticky vlastním výkladem uvedený právní názor zúžil tak, že se na věc stěžovatelky nevztahoval, zasáhl tím do pravomoci SDEU vykládat unijní právo a v této jeho kapacitě jej nahradily vlastní úvahou. Tím se dopustil porušení ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny.

63. Již tato skutečnost postačuje k tomu, aby vznikla povinnost obecných soudů se ve vztahu k nynější věci zabývat právními názory vyjádřenými ve spojených věcech C-762/18 a C-37/19 a aby byla odmítnuta možná námitka, že připuštěním této incidentní retrospektivity by mohlo dojít k porušení ústavně zaručeného základního práva vedlejší účastnice na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny v důsledku nepřipustného narušení předvídatelnosti práva. Tento závěr kromě toho posiluje i skutečnost, že tyto právní názory byly učiněny v kontextu dlouhodobějšího trendu judikatury SDEU, který byl bezpečně vysledovatelný již v době vydání napadených rozhodnutí, a jak obecným soudům, tak vedlejší účastníci musel být znám, neboť stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy zejména dovolávala závěrů věci C-282/10, v níž SDEU vyjádřil v závazné části rozsudku (tj. přímo v odpovědi na předběžnou otázku) kategorický závěr, že nárok na dovolenou nesmí být podmiňován požadavkem na určité minimální reálné odpracované pensum. Závěry spojených věcí C-762/18 a C-37/19 tento dřívější trend následují a rozvíjí, neboť pouze doplňují, že tato nepodmíněnost se uplatní nejen tehdy, když zaměstnanec bez své viny nemůže vykonávat práci, neboť je v pracovní neschopnosti ze zdravotních důvodů, ale rovněž tehdy, když bez své viny nemůže vykonávat práci, neboť s ním zaměstnavatel neoprávněně ukončil pracovní poměr a po dobu řízení, v němž je tato otázka posuzována, zaměstnanci práci nepřiděloval. Nelze je tak považovat za překvapivé či neočekávatelné.

VII. Závěr

64. Nosné právní závěry tohoto nálezu, které jsou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny, jsou vyjádřeny v bodech 51., 54. až 55. a 58. až 63.

65. Ačkoliv se stěžovatelčina argumentace vztahovala toliko k rozhodnutí Nejvyššího soudu, shora uvedené závěry judikatury SDEU ve svých rozhodnutích pomínul nejen Nejvyšší soud v řízení o dovolání, ale i odvolací soud a nalézací soud. V zájmu zabránění zbytečných průtahů tak vyhověl Ústavní soud ústavní stížnosti v plném rozsahu a zrušil všechna tři napadená rozhodnutí. Obecné soudy se budou muset stěžovatelčíným případem znovu zabývat a náležitým způsobem tyto závěry judikatury SDEU ve svých rozhodnutích zohlednit a vypořádat se s nimi v jejich odůvodněních.

66. Ústavní soud předesílá, že tímto nálezem nezavazuje obecné soudy ke konkrétnímu výsledku řízení, který ani nepředjímá. Napadená rozhodnutí totiž vycházela z toho, že nárok na dovolenou stěžovatelce v rozhodném období vůbec nemohl

vzniknout, a jelikož toto východisko se jeví judikaturou SDEU přinejmenším za zpochybněné a obecné soudy na tuto judikaturu ústavně konformním způsobem nereagovaly přesto, že se toho stěžovatelka domáhala, musel Ústavní soud napadená rozhodnutí již proto zrušit. Nyní bude na obecných soudech, aby se směrnicí o pracovní době a relevantní judikaturou SDEU k jejímu čl. 7 náležitě zabývaly a v souladu se svými povinnostmi aplikovat unijní právo je správně promítly do nynějšího případu při posuzování nynějšího případu. Výsledek tohoto zohlednění tento nálezní nijak nepředurčuje.

67. V dalším řízení před obecnými soudy bude mít i vedlejší účastnice příležitost prezentovat svůj názor na relevantní unijní právní úpravu či judikaturu SDEU k předmětným otázkám. V nynějším řízení o ústavní stížnosti se její argumentací ohledně jejich dopadů na stěžovatelčinu věc Ústavní soud zabývat nemůže, neboť důvodem, proč ústavní stížnosti vyhověl, bylo právě to, že se unijním právem a judikaturou je vykládající obecné soudy dostatečně nezabývaly, ačkoliv se přinejmenším na první pohled nejeví jako pro věc irelevantní, kteroužto vadu budou muset v dalším řízení odstranit. Ústavní soud přitom, jak již výše poznamenáno, nemůže jakkoliv předjímat výsledek, k němuž obecné soudy dospějí.

68. Ani dalších otázek, kterými se obecné soudy nemusely zabývat, neboť vycházely z předpokladu, že stěžovatelce žádný nárok na dovolenou vůbec vzniknout nemohl (např. bylo-li za daných okolností přípustné, aby si stěžovatelka sama stanovila dobu čerpání dovolené, zda byly splněny podmínky pro převod dovolené z minulých let atd.), se nosné právní závěry tohoto nálezu netýkají, vznikne-li vůbec v dalším řízení před obecnými soudy potřeba je řešit.

69. Jelikož Ústavní soud posoudil ústavní stížnost jako důvodnou, dle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, vyslovil, že byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 38 odst. 1 Listiny, a dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. prosince 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu